

PROCÉS PARTICIPATIU DEL PLA EUROPA

Debat del 07/02/2019

Com contribueix la UE en l'auge dels populismes: els combat o els alimenta?

La Unió Europea: una resposta a la pujada del populisme

Ferran Tarradellas Espuny

Avis: el contingut d'aquest *position paper* és l'opinió personal del seu autor i en cap cas es pot considerar com la posició oficial de la Comissió Europea i no compromet de cap manera les institucions europees o les seves polítiques.

Què és el populisme?

Es difícil definir què és el populisme, perquè no hi ha un únic populisme, sinó molts populismes. Tanmateix, es pot distingir una sèrie de trets comuns que permeten identificar aquests moviments. Sense ser exhaustiu:

- Proposen respostes fàcils a problemes complexos, intentant arribar a sectors descontents de la societat.
- Fan servir les xarxes socials com a principal eina de comunicació (i sovint critiquen el periodisme professional).
- Es presenten com a alternativa al poder establert ("la casta", la premsa, els partits polítics tradicionals).
- Tenen tendència a cercar responsables exteriors als problemes interns (poders econòmics internacionals, emigrants, globalització, institucions supranacionals, lobbies, etc...)
- Tenen una dimensió nacionalista en front de l'enemic exterior (patriotisme, eurofòbia, tancament de fronteres, expulsió de refugiats, etc.)
- I tanmateix sovint reben suports d'actors exteriors que cerquen l'afebliment de la UE.

La incertesa

És evident que el món ha canviat radicalment en les darreres dècades i s'enfronta a grans canvis que generen incertesa i preocupació. Són canvis profunds, com l'impacte de les noves tecnologies a la societat i el treball, els dubtes sobre la globalització, les preocupacions de seguretat o l'aparició de nous actors globals (les economies emergents).

Són problemes reals que creen una gran inquietud. En especial després de la gran crisi econòmica que ha posat en perill el sosteniment de l'estat del benestar. Moltes d'aquestes conseqüències encara afecten grans sectors de la societat. Hi ha un temor addicional generat per la globalització i les noves tecnologies: la pèrdua de la pròpia identitat.

La desinformació

La inquietud es veu magnificada per la velocitat a la qual el món canvia, pels nous cicles informatius (quasi immediats) i per l'exposició de la ciutadania a la desinformació a gran escala, incloent informació, curt i ras, falsa. És un repte important per a Europa. La desinformació - o *fake news* - consisteix en informació obertament falsa que es crea, presenta i divulga per tal d'obtenir guanys econòmics o per enganyar intencionadament al públic i que causa danys públics.

Els nous mitjans de comunicació, en particular les xarxes socials, han facilitat aquest fenomen, ja que és més fàcil que qualsevol pugui publicar i compartir novetats o informació en línia. Els mitjans de comunicació social i les plataformes en línia tenen un paper important a l'hora d'accelerar la difusió d'aquestes notícies i permeten un abast global sense gaire esforç de l'autor/a.

Una resposta política completa ha de reflectir els rols específics dels diferents actors (plataformes socials, mitjans de comunicació i usuaris/àries) i definir les seves responsabilitats d'acord amb una sèrie de principis rectors. Aquests inclouen la llibertat d'expressió, el pluralisme dels mitjans de comunicació i els drets de la ciutadania a una informació diversa i fiable.

Per què necessitem més Europa per a fer front al populisme?

Sovint, la resposta populista als problemes reals que existeixen és tancar-se en les fronteres de l'antic estat nació del segle XIX. Això implica en alguns populismes una dimensió antieuropeista, que importa a aquells actors globals que tenen interès en una EU feble.

Tanmateix, en la meua opinió, els problemes associats a la globalització no es poden resoldre per separat (com hem vist amb la crisi econòmica), sinó junts. I fins i tot units, el lloc d'Europa al món s'està reduint, ja que creixen altres parts del món.

El 1900, Europa representava al voltant del 25% de la població mundial. El 2060, suposarà menys del 5%. Cap estat membre tindrà més de l'1% de la població mundial aleshores. També es preveu que el poder econòmic relatiu d'Europa es redueixi. La ràpida influència de les economies emergents accentua la necessitat que Europa parli amb una sola veu i actuï amb el pes col·lectiu de les seves parts individuals.

La qüestió per a molta gent és si la pertinença a Europa implica una pèrdua de la identitat nacional. En certa mesura, el debat del Brexit posava l'accent en aquesta preocupació. Personalment crec que és la pertinença a Europa el que millor pot protegir la identitat nacional. El lema d'Europa és "Unida en la diversitat". Aquesta diversitat es reflecteix clarament en un Parlament on es parla amb 24 llengües. També protegeix la diversitat el principi de subsidiarietat, que fa que les administracions més properes a la ciutadania gestionin les polítiques principals, a menys que es pugui justificar que es faci a un nivell superior. Finalment, l'acció de la UE s'aplica quasi sempre a nivell estatal i regional (per exemple, en la transposició de directives, o en la gestió dels fons de cohesió i regionals).

Per aquest motiu, la protecció de la identitat pròpia passaria pel respecte a la identitat nacional i per compartir el que tenim en comú, per a l'interès de tots. Això implica especialment els valors comuns que podem acordar. Per això la identitat europea no reemplaça la pròpia, sinó que la complementa. Com deia el president Jean-Claude Juncker al seu discurs sobre l'estat de la Unió, "mai no hauríem d'oblidar que el patriotisme del segle XXI és doble: tant europeu com nacional, sense que l'un exclougui

Contribució al debat de Ferran Tarradellas Espuny

l'altre. Com va dir el filòsof francès Blaise Pascal: m'agraden les coses que van juntes. Per sostenir-se sobre els dos peus, Europa ha d'avançar unida. Estimar Europa, és estimar les seves nacions. Estimar la teva nació, és estimar Europa”.